

Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksestä laiksi puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 29 päivänä huhtikuuta 1994 lähettänyt puolustusvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 46.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö, kenraalimajuri Pertti Nykänen ja hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, vt. lainsäädäntöneuvos Martti Simola oikeusministeriöstä, eversti Martti Olanterä pääesikunnasta, majuri Mauri Ikonen Porin prikaatista, apulaisosastopäällikkö Henry Honkanen Raha-automaattiyhdistyksestä, kenraalimajuri Seppo Räisänen Maanpuolustuskoulu ry:stä, puheenjohtaja Kaija Vesala Sotilaskotiliitosta, puheenjohtaja, majuri Antti Ahlström Suomen Reserviupseeriliitto ry:stä, toiminnanjohtaja Pekka Lyly Reservin Aliupseerin Liitto ry:stä, puheenjohtaja Kalevi Suomela Suomen Rauhaliitto — YK-yhdistys ry:stä, pääsihteeri Malla Kantola Suomen Sadankomitealiitto ry:stä, toiminnanjohtaja Teemu Matinpuro Suomen Rauhansopimustajajat ry:stä sekä toimitusjohtaja Tapani Paananen Maanpuolustusyhtiö MPY Oy:stä. Lisäksi valiokunta on pyytänyt esityksestä kirjallisen lausunnon Upseeriliitolta. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. on lähettänyt puolustusvaliokunnalle kirjeen maanpuolustuskoulutuksen rahoituksesta, mistä valiokunta on hankkinut sosiaali- ja terveysministeriön kirjallisen lausunnon.

Hallituksen esitys

Hallitus ehdottaa, että puolustusvoimista annetun lain 2 §:ään otetaan säännös, jossa puolustusvoimien tehtäväksi säädettäisiin vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen. Siitä, miten vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta tuetaan, säädettäisiin asetuksella tai määrättäisiin puolustusministeriön päätöksellä tai sotilaskäskyasiana.

Aiemmin Pariisin rauhansopimuksen III osan Suomen suvereenisuutta rajoittaneet määräykset eivät mahdollistaneet sotilaskoulutuksen antamista puolustusvoimiin kuulumattomille. Rau-

hansopimuksen rajoitusmääräysten vuonna 1990 tapahtuneen lakkaamisen jälkeen vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt ovat käynnistäneet kansalaisten vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen. Puolustusvoimat ovat osaltaan tukeneet tätä koulutusta materiaalisesti sekä toimeenpanemalla luentojen ja esitelmien lisäksi opetustilaisuuksia, joihin on saattanut sisältyä muun muassa rynnäkkökivääriammuntoja.

Eduskunnan oikeusasiamies on puolustusvoimien ja vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen välistä yhteistoimintaa koskeneeseen kirjoituksen antamassaan päätöksessä todennut, että tähän yhteistyöhön kuuluvasta maanpuolustuskoulutuksesta tulisi sen laajuuteen ja toiminnan sisältöön nähden säätää lailla. Kun maanpuolustusjärjestöjen koulustoiminta on laajentunut ja muuttunut selkeästi sotilaisempaan suuntaan, ei puolustusvoimista annetun lain tämänhetkinen yleisluonteinen maininta puolustustahdon edistämisestä ole enää riittävä laillinen perusta tälle yhteistoiminnalle.

Hallituksen esityksen mukaan koulutuksen järjestämisestä vastaa Maanpuolustuskoulutusniminen rekisteröity yhdistys. Koulutusta tuetaan myös jatkossa valtion budjettivaroin, Raha-automaattiyhdistykseltä saaduin varoin sekä lahjoitusvaroin. Hallituksen esityksessä todetaan myös, että käytännössä lainmuutos ei vaikuta sanottavasti puolustusvoimien ja maanpuolustusjärjestöjen jo pitkälti vakiintuneisiin yhteistoiminnan muotoihin eikä sillä ole taloudellisia vaikutuksia.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä. Valiokunta pitää vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta tärkeänä. Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulu on parhaimmillaan myös taloudellisesti edullinen tapa lisätä sekä reserviläisten että muiden kansalaisten kokonaismaanpuolustuksen eri aloilla tarvitsemia valmiuksia. Puolustusvaliokunta kuitenkin korostaa, että puolustusvoimista annetun lain mu-

kaan varsinaisesta sotilaskoulutuksesta vastaavat jatkossakin puolustusvoimat. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että reserviläisille tarkoitettujen puolustusvoimien kertausharjoitusten määrässä voidaan mahdollisimman pikaisesti palata vuosikymmenen vaihteen kehitysuralle.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus käsittelee kurssimuotoisesti annettavaa opetusta, koulutusta ja harjoitusta. Koulutuksessa on saadun selvityksen mukaan kaksi painopistealuetta. Yhtäältä sillä on tarkoitus lisätä kansalaisvalmiuksia arkipäivän vaaratilanteita varten. Toisaalta koulutuksen tarkoituksena on poikkeusoloissa tarvittavien valmiuksien antaminen. Koulutus perustuu vapaaehtoisuuteen ja kurssit ovat avoimia kaikille 15 vuotta täyttäneille Suomen kansalaisille. Saadun selvityksen mukaan käytännön syistä kuitenkin erikoiskurssit on jouduttu tähän mennessä rajaamaan pääsääntöisesti maanpuolustusjärjestöjen jäseniin. Valiokunta katsoo, että myös erikoiskurssit tulee avata kaikille Suomen kansalaisille eikä osallistumis oikeutta myöskään niille tule sitoa em. järjestöjen jäsenyyteen.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus sisältää myös sotilaallisia jaksoja, joissa on aseiden käsittelyä, rynnäkkökivääriammuntoja jne. Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että aseiden käyttö tapahtuu aina puolustusvoimien henkilöstöön kuuluvan johdolla ja puolustusvoimat vastaavat toiminnassa tapahtuneista vahingoista. Valiokunta katsoo, että tästä periaatteesta ei sotilaallisten jaksosten toteuttamisessa saa olla poikkeuksia.

Puolustusvaliokunta on tässä yhteydessä pyytänyt selvityksen ns. MPS-puoliautomaattikiväärin maahantuonnista, myynnistä ja markkinoinnista. Maanpuolustusyhtiö MPY Oy välittää aseita yksityisille reserviläisjärjestöjen jäsenille näiden omasta toivomuksesta. Maahantuojana ja myyjänä toimii itsenäinen aseliike. Aseen osto- ja kantolupaa anotaan poliisiviranomaisilta. Kyseessä ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan ole sotilase, vaan urheiluammunta- ja metsästysase, jota käytetään reserviläisjärjestöjen jäsenten omaehtoisessa ja valvotussa kilpailu- ja harrastustoiminnassa. MPS-kivääriä ei käytetä vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa.

Aseiden turvallinen käsittely opetetaan vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa ilma- ja pienoiskivääreillä. Puolustusvoimien johdolla ja vastuulla opetetaan 18 vuotta täyttäneille rynnäkkökiväärien käsittelyä ja niillä ampumis-

ta. Puolustusvaliokunta katsoo, että kaikki sotilaskäyttöön tarkoitettut aseet on oltava puolustusvoimien hallinnassa ja omistuksessa. Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus on organisoitava siten, ettei sille asetettuja, yleisesti hyväksytyjä tavoitteita vaaranneta kilpailu- ja harrastustoimintaan tarkoitettujen aseiden välitystoiminnalla.

Saadun selvityksen mukaan suurimpia ongelmia vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen toteuttamisessa on puolustusvoimien henkilökunnan irrottaminen tähän toimintaan. Merkittävä osa koulutuksesta tapahtuu viikonloppuisin. Tämä aiheuttaa myös kustannuksia puolustusvoimille. Puolustusvoimien työaikasopimuksen piirissä oleville virkamiehille maksetaan sovitut korvaukset ja lisät. Ylityörajoitusten aikana tällaiset henkilöt joutuvat pitämään tasoisu-vapaita arkipäivisin, jolloin he ovat pois muista tehtävistä, kuten esimerkiksi varusmiesten kouluttamisesta. Käytännössä tämä on johtanut työaikasopimusten ulkopuolella olevien johtavien virkamiesten työpanoksen käyttämiseen iltaisin ja viikonloppuisin. Tehtyä viikonlopputyötä ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan jälkimäisten osalta ole pystytty korvaamaan edes vapaana. Puolustusvaliokunta toteaa hallituksen esityksestä poiketen, että vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukemista on vaikea järjestää siten, ettei sillä olisi taloudellisia vaikutuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusvoimien varsinaiseen sotilaskoulutukseen tarkoitettuja resursseja ei siirretä vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen ja että puolustusvoimille laissa säädetyt varsinaiset tehtävät voidaan hoitaa suunnitellusti. Koulutukseen virka-tehtävänä ja virkavastuulla osallistuvan puolustusvoimien henkilöstön asema on turvattava.

Maanpuolustuskoulutus ry:llä on taloudellinen vastuu koulutuksesta. Puolustusvoimien tuki on joko koulutuksellista tai materiaalista tukea. Materiaalisesta tuesta on peritty puolustusministeriön päätösten mukaisesti määräytyvä korvaus. Eri ministeriöiden tuella useimpien kurssien osanottomaksut on voitu asettaa sellaiselle tasolle, ettei varallisuus aseta esteitä kurseille osallistumiselle. Raha-automaattiyhdistyksen avustuksella on tuettu maanpuolustuskoulutuksessa annettua ensiapu-, väestönsuojelu- ja pelastuspalvelukoulutusta. Varsinaista maanpuolustustoimintaa ei RaY:n tuotosta avusteta.

Jako hallinnollisiin ja sotilaskäskyasioihin. Hallituksen esitys on kirjoitettu niin, että siitä, miten puolustusvoimat tukisivat vapaaehtoista

maanpuolustuskoulutusta, säädettäisiin tai määrättäisiin keskenään vaihtoehtoisella tavalla joko asetuksella tai puolustusministeriön päätöksellä taikka sotilaskäskyasiana. Valiokunta toteaa, että näiden säädöstyypin soveltamisalue ei kuitenkaan ole sama. Perinteisesti puolustusvoimille kuuluvat asiat on jaettu kahteen eri luokkaan, sotilashallintoasioihin ja sotilaskäskyasioihin. Hallintoasiat ovat koskeneet muun muassa resurssi- ja henkilöstöasioita sekä puolustusvoimien kokoonpanoa, johtosuhteita taikka sijoittamista ja niiden osalta päätöksenteko on poliittisesti parlamentaarisesti vastuunalaisten valtioneuvoston ja puolustusministeriön alaista. Sotilaskäskyasiat puolestaan ovat koskeneet operatiivisia kysymyksiä, ja muun muassa sotilaallinen koulutus on aina luettu tähän kategoriinaan. Jako on kuitenkin käytännössä liukuva. Vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa sotilaskäskyahdollisuutta olisi saadun selvityksen mukaan tarkoitus käyttää muun muassa aseurvallisuutta koskeissa asioissa.

Siitä huolimatta, että jossain määrin ainakin talousarvioon liittyvillä hallinnollisilla päätöksillä voidaan rajata sotilaskäskyjen alaa, on käskytyyppejä saadun asiantuntijalausannon perus-

teella ilmeisesti pidettävä itsenäisenä. Valiokunta katsoo em. asiantuntijalausuntoon pohjautuen, että vapaaehtoisen kansalaistoiminnan tukemisessa, vaikka se tapahtuisikin käytännössä erilaisin tosiasiallisin toimin, on enemmän kyse sotilashallinto- kuin sotilaskäskyasiasta. Valiokunta on muuttanut säännöstä siten, että siitä on poistettu maininta sotilaskäskyasiasta ja korvattu se muotoilulla ”asian laadun mukaan pääesikunnan päätöksellä”. Muotoilu merkitsee valiokunnan tulkinnan mukaan asian hoitamista sotilashallintoasiana.

Valiokunta katsoo, että hallituksen on seurattava puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 5 a kohdassa tarkoitettua vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen toteutusta ja tarvittaessa ryhdyttävä lainsäädäntötoimiin, jotta ero vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ja puolustusvoimien antaman koulutuksen välillä pysyy riittävän selkeänä.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/74) 2 §:n 5 kohta, sekä *lisätään* 2 §:ään uusi 5 a kohta, seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

(5 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5 a) tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta siten kuin siitä asetuksella säädetään taikka puolustusministeriön (*poist.*) tai *asian laadun mukaan pääesikunnan päätöksellä* määrätään

sekä muutoinkin edistää *maanpuolustustahtoa* ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa;

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet von Bell, Ihmäki, Kasurinen, Korva, Laitinen, Laivoranta,

Lindqvist, A. Ojala, Pura, Pykäläinen, Saastamoinen, Seivästö, Westerlund ja Vihriälä sekä varajäsen Korhonen.

Vastalauseita

I

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus ei sinänsä ole tuomittavaa. Jonkinlaista maanpuolustukseen liittyvää koulutustoimintaa harjoitetaan jatkossakin muodossa tai toisessa, joten toiminnan laillisen perustan määrittäminen on paikallaan.

Katsomme kuitenkin, että vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen laillisen perustan pysyvä järjestäminen ei voi tapahtua siten, että asiasta lisätään säännös puolustusvoimista annettuun lakiin. Vapaaehtoisesta maanpuolustuskoulutuksesta tulisi säätää omalla laillaan. Tällöin vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus ja puolustusvoimien antama sotilaskoulutus voitaisiin riittävän selkeästi erottaa toisistaan.

Vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta avustetaan tällä hetkellä eri ministeriöiden määrärahoista. Näitä ovat opetusministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, sisäasiainministeriö sekä puolustusministeriö. Lisäksi avustusta annetaan Raha-automaattiyhdistyksen varoista. Tätä ei voi pitää perusteltuna, varsinkaan kun samanaikaisesti valtiontaloudellisilla syillä on perusteltu varusmiesten etujen heikennyksiä ja mm. kotiutamisrahan poistamista.

Säästösyistä on myös varsinaisten puolustusvoimien tehtävien osalta tehty supistuksia, mm. kertausharjoitusten määrää on vähennetty. Missään tapauksessa vapaaehtoinen maanpuolus-

tuskoulutus ei saa muodostua kertausharjoitusten korvikkeeksi.

Vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus on vapaata kansalaistoimintaa ja harrastustoimintaa. Sen vuoksi sen tukeminen valtion budjetin kautta ei ole perusteltua.

Vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tarkoitukseen ja henkeen ei sovi se, että koulutusta järjestävät reserviläisjärjestöt tekevät asiasta samanaikaisesti liiketoimintaa. Näin on käynyt, kun reserviläisjärjestöt välittävät yksityisen asefirman maahan tuomia ja myymiä aseita ja ottavat tästä toiminnasta itselleen provision. Lisäksi asekaupan ongelmana on se, että reserviläisjärjestöt tosiasiallisesti säätelevät sitä, kuka aseita voi ostaa ja kenelle aseenkantolupia myönnetään.

Valiokuntakäsittelyssä ehdotimme lain 2 §:n täsmentämistä siten, että sotilaskoulutuksella tarkoitetaan aseellista koulutusta puolustusvoimien aseilla. Lisäyksellä pyritään siihen, että aseellinen koulutus puolustusvoimien aseilla selkeästi erotetaan vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukemisesta.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki**puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/74) 2 §:n 5 kohta, sekä *lisätään* 2 §:ään uusi 5 a kohta, seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

5) antaa sotilaskoulutusta, *jolla tarkoitetaan aseellista koulutusta puolustusvoimien aseilla;*
(5 a kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 1994

Anna-Liisa Kasurinen
Reijo Laitinen

Aarno von Bell
Arja Ojala

II

Emme ole voineet hyväksyä puolustusvaliokunnan enemmistön kantaa, jonka mukaan osana vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta annettaisiin myös aseellista koulutusta puolustusvoimiin kuulumattomille.

Suomen irtauduttua vuonna 1990 Pariisin rauhansopimuksen III osaan sisältyvistä rajoituspäätyksistä — siinä ohessa myös kiellosta kouluttaa aseellisesti puolustusvoimiin kuulumattomia — on aseellinen koulutus osana vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta vuosi vuodelta laajentunut ilman tarvittavaa lainsäädäntöä.

Vasta eduskunnan oikeusasiamiehen puuttua tosiasiallisesti laittomaan koulutukseen rauhajärjestöjen aloitteesta hallitus katsoi aiheelliseksi muuttaa lakia puolustusvoimista siten, että puolustusvoimien tehtäväksi määritellään myös vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen.

Puolustusvaliokunnan saaman informaation mukaan vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen aiheuttaa valtiollalle myös lisäkustannuksia, jotka eivät kuitenkaan ilmene hallituksen lakiesityksestä.

Valiokunta sai myös selvityksen Suomen Reserviupseeriliiton ja Reservin Aliupseerien Liiton

perustaman yhtiön asetuontihankkeesta, jolla on tarkoitus varustaa järjestöjen jäseniä rynnäkkökiväärin näköisellä puoliautomaattiasella.

Emme pidä oikeana sitä, että sama taho, joka tuottaa aseita Suomeen, myös antaa viranomaisille lausunnot siitä, keille voidaan myöntää näiden aseiden osto- ja kantolupa.

Kiinnitämme tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että valtiovarainministeri Iiro Viinanen on esittänyt ”kodinturvajoukkojen” perustamista vapaaehtoisen maanpuolustustyön varaan. Ministeri Viinanen, joka on saanut ehdotukselleen tukea myös eräiltä muilta tahoilta, katsoo, että maanpuolustusaktiivit pitäisi järjestää ”omaksi kokonaisuudekseen” kodinturvajoukoiksi puolustusvoimien rinnalle tai sisään.

Hanke ”kodinturvajoukkojen” perustamiseksi näyttää liittyvän nyt käsillä olevaan lainmuutokseen, jolla laillistettaisiin aseellisen koulutuksen antaminen puolustusvoimiin kuulumattomille.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (402/74) 2 §:n 5 kohta, sekä lisätään 2 §:ään uusi 5 a kohta, seuraavasti:

2 §

Puolustusvoimien tehtävänä on:

(5 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

5 a) tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta siten kuin siitä asetuksella säädetään taikka puolustusministeriön tai asian laadun mukaan pääesikunnan päätöksellä määrätään sekä muutoinkin edistää maanpuolustustahtoa ja

kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa; vapaaehtoisessa maanpuolustuskoulutuksessa *älkөөn kuitenkaan annettako aseellista koulutusta.*

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 1994

Jaakko Laakso

Tuija Maaret Pykäläinen

Martti Korhonen

